

دست‌نویس مسوولان طبیعت ایران

زیر نظر دکتر محسن ناصر
بامقدمه دکتر محمد مهدی اصفهانی

به‌گوشش جمعی از دستیاران دکترای تخصصی طب سنتی ایران

عنوان و نام پدیدآور: درسنامه متون پارسی طب سنتی ایران؛ زیر نظر محسن ناصری؛ با مقدمه محمدمهدی اصفهانی؛ به کوشش جمعی از دستیاران دکترای تخصصی طب سنتی ایران

مشخصات نشر: تهران: انتشارات طب سنتی ایران، ۱۳۹۴

مشخصات ظاهری: ۲۴۰ ص.

فروست: طرح احیای میراث مکتوب طب سنتی ایران [گام ۱۸]

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۱۹۸-۷-۲

وضعیت فهرست‌نویسی: فیا

یادداشت: این کتاب به قالب طرح احیای میراث مکتوب طب سنتی ایران منتشر می‌شود.

موضوع: پزشکی سنتی - متون قدیمی تا قرن ۱۴

موضوع: پزشکی سنتی - ایران

شناسه افزوده: ناصری، محسن، ۱۳۴۱- تاخر

شناسه افزوده: اصفهانی، محمدمهدی، ۱۳۲۴- مقدمه نویس

رده‌بندی کنگره: R ۱۳۹۲ ۳۶ ۱۳۵۵ R

رده‌بندی دیویی: ۶۱۰

شماره کتابشناسی ملی: ۳۱۱۷۸۹۸

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

سازمان اسناد و کتابخانه ملی
جمهوری اسلامی ایران

عنوان: درس نامه متون پارسی طب سنتی ایران

تألیف: جمعی از دستیاران دکترای تخصصی طب سنتی ایران

زیر نظر: دکتر محسن ناصری

مقدمه: استاد دکتر محمدمهدی اصفهانی

دبیر اجرایی: هما امینی

طراحی جلد: صادق جمالی

ناشر: انتشارات طب سنتی ایران

نوبت و تاریخ چاپ اول: ۱۳۹۴

چاپ اول: ۱۳۹۰، شماره د: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۱۴۰۰۰۰ ریال

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۱۹۸-۷-۲

همه حقوق محفوظ است. هرگونه نسخه برداری، اعم از زیراکس و بازنویسی، ذخیره کامپیوتری، اقتباس کلی و جزئی (به جز اقتباس جزئی در نقد و بررسی، و اقتباس در گیومه در مستند نویسی، و مانند آنها) بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع و از طریق مراجع قانونی قابل پیگیری است.

مرکز پخش انتشارات طب سنتی ایران: ۰۹۰۱۷۹۵۶۹۰۵ - ۰۹۱۹۵۴۰۹۸۹۲

publisherTIM@yahoo.com

طرح چندمرکزی احیای میراث مکتوب طب سنتی ایران (گام هجدهم - چاپ دوم)

طرح چندمرکزی

طرح چندمرکزی احیای میراث مکتوب طب سنتی ایران قصد دارد با جذب حمایت‌های مادی و معنوی مراکز علمی و دانشگاهی در سطوح داخلی و بین‌المللی، در راستای توسعه منطقی و ماندگار مبانی و تاریخ طب سنتی، و در ورای آن، هویت اسلامی و ایرانی این دانش گام‌های مؤثری بردارد.

احیای
میراث
مکتوب
طب سنتی
ایران

در حال حاضر، این رویکرد دو جنبه اساسی را دنبال می‌کند: یکی آن که با تشکیل ساختاری مجازی و پرهیز از ایجاد تشکیلات متمرکز و پرهزینه اداری، به بازیابی و تربیت نیروهای متخصصی پردازد که هر یک با تکیه بر توان علمی و تجربی خود بتوانند به سوی یک هدف مشترک گام بردارند؛ دوم آن که با ارائه الگویی مناسب از همکاری بین‌بخشی، توأم با اعتماد و سرعت و گرفتار نیامدن در مسیرهای پریچ و خم اداری، آثاری را عرضه بدارد که حاصل همکاری چندین مرکز علمی داخلی باشند، زیرا این رویه سبب افزایش مخاطبان و پیوند هرچه بیشتر و نزدیک‌تر دستداران این علم خواهد شد. همچنین، این طرح در نظر دارد با انتشار کتاب‌های مهم و مرجع طب سنتی ایران این میراث فراموش شده را احیا سازد و بدین منظور، تصحیح، ترجمه و انتشار کتاب‌های اصیل طب سنتی آموزشی و کاربردی طب سنتی ایران و آثار مرتبط با آن را در دستور کار قرار داده است.

هجدهمین گام این حرکت، انتشار کتاب «درس نامه متون باورسی طب سنتی ایران» که به کوشش جمعی از دستیاران دکترای تخصصی طب سنتی ایران تدوین و گردآوری شده و اینک تقدیم دستداران گرامی حکمت و طب ایرانی می‌شود.

در پایان، از همکاران و حامیان طرح در چاپ دوم از گام هجدهم، دکتر محمود شیخ زین‌الدین، دکتر محمدحسن عصاره، دکتر زهرا کیاسالاری، دکتر عبدالله بهرامی، دکتر علیرضا عزیززاده دلشاد تشکر و سپاسگزاری می‌شود.

دکتر محسن ناصری / مجری طرح

مقدمه ستاد توسعه علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب ایرانی

هر ملتی پیشینه تاریخی خویش را جزیی از هویت خویش می‌داند و از آن به عنوان میراث گرانبهایی حفاظت و حراست می‌نماید. رجعت به خویششن و شناخت ژرف و عمیق از ریشه‌های فرهنگی، تاریخی و علمی در استعلاء و اصلاح جامعه نقش ارزنده‌ای را داراست. از جمله میراث گرانسنگ و تمدن افتخارآمیز ایرانی-اسلامی، غنای دانش پزشکی و وجود علما، فضلا و حکمای شهیر جهانی است. کمتر کسی است که آوازه شیخ‌الرئیس ابوعلی سینا، زکریای رازی و جرجانی و صدها عالم دیگر را نشنیده باشد. آثار فاخری چون شفاء، قانون، الحاوی و ذخیره خوارزمشاهی قرن‌ها به عنوان مهم‌ترین منابع علم طبابت، خدمات بی‌نظیر و بی‌بدیلی را به بشریت ارائه و موجبات مباحثات ایرانیان در سرتاسر جهان شده‌اند.

سرزمین ایران از نظر تنوع گیاهی به خصوص از منظر گیاهان دارویی، جایگاه منحصر به فردی در جغرافیای گیاهی جهان دارد. براساس نظر گیاه‌شناسان و پژوهشگران علوم مرتبط منابع طبیعی، تعداد گونه‌های گیاهی ایران در حدود ۸۰۰۰ گونه است و تحقیقات دانش پژوهان کشور نشان داده است که از این تعداد بیش از ۲۵۰۰ گونه دارای خواص دارویی، عطری، ادویه‌ای و آرایشی و بهداشتی است. مضافاً به اینکه از تعداد کل گونه‌های شناخته شده نزدیک ۱۷۳۰ گونه به عنوان گیاهان بومی ایران (اندمیک) می‌باشند که منحصراً در سرزمین ایران رویش کرده و به عنوان یک ظرفیت انحصاری در کشور محسوب می‌شوند.

با التفات به ضرورت راهبردی توسعه گیاهان دارویی و طب ایرانی اسلامی در کشور، **مقام معظم رهبری** در سال ۱۳۸۶ در دیداری که با رؤسای دانشگاه‌ها، مؤسسات آموزش عالی و مراکز تحقیقاتی سراسر کشور داشتند بر لزوم تبدیل علم‌گرایی و علم‌محوری به گفتمان مسلط جامعه در همه بخش‌ها تأکید فرموده و همچنین ترسیم نقشه جامع علمی کشور را به عنوان یک ضرورت ملی به منظور تحقق اهداف چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور برای رسیدن به رتبه اول علمی منطقه مورد اشاره قرار دادند. علاوه بر آن، معظم‌له در همان سال طی نامه‌ای خطاب به ریاست محترم جمهور فرمودند: «جناب آقای رئیس‌جمهور محترم! این گیاهان دارویی و طب سنتی از جمله کارهایی است که می‌تواند باب جدیدی در مسائل کلان مربوط به بهداشت و درمان بگشاید. توجه و اهتمام جنابعالی در این کار بسیار مفید خواهد بود انشاء الله». متعاقب این امر ولایتی، با همت دولت محترم و معاون محترم علمی و فناوری ریاست

جمهوری «ستاد توسعه پژوهش و کاربرد گیاهان دارویی و طب ایرانی (سنتی)» در سال ۱۳۸۷ تشکیل و فعالیت خود را آغاز نمود. این ستاد با هدف ارتقاء جایگاه کشور در حوزه گیاهان دارویی، داروهای گیاهی و احیاء طب ایرانی، تدوین نقشه راه، سند راهبردی و سیاستگذاری در سطح کلان، ساماندهی، هدایت و هماهنگی بین نهادهای مرتبط بنیان نهاده شده است.

ستاد مذکور در حوزه عملکردی خود، برنامه‌های راهبردی مختلفی را در دست تهیه و اجرا دارد. از جمله برنامه‌های حمایتی ستاد در حوزه وظایف، احیاء منابع و مدارک طب سنتی ایران شامل کتب و رسالات حکمای ایرانی است که تعداد آنها بر هزاران نسخه بالغ می‌گردد و به عنوان میراثی گرانبها و گنجینه‌ای مکتوب برای محققان در ایران و جهان به شمار می‌آیند. این مجموعه اسناد مشتمل بر کتاب‌های مختلفی در حوزه تشریح، کلیات، مفردات، قریاب‌دین، تشخیص و درمان است. مستند نمودن و تأمل و تدقیق در این آثار، ما را در بازشناسی، صیانت از میراث طب سنتی و گسترش ثبت و نگهداری دانش بومی و روش‌های درمانی طب سنتی مدد خواهد رساند.

گروهی از شیفتگان و علاقه‌مندان به میراث مکتوب گذشته همت عالی می‌دول داشته تا تجربیات ارزشمند مشاهیر و مفاخر طب سنتی و ایرانی کشور جمع‌آوری و به عنوان سندی ماندگار و منابعی ارزشمند برای علاقه‌مندان و آیندگان باقی بماند. این گروه با احساس مسئولیتی عمیق کار ترجمه، تدوین و تصحیح این اندوخته‌های علمی و تجربی تاریخی را آغاز نمودند و تاکنون چندین مجلد به زیور طبع آراسته گردیده و نوشتار حاضر یکی از نتایج این اقدام مهم می‌باشد و انشاءالله تعالی نهضت احیاء و نشر آثار مکتوب طب سنتی اسلامی و ایرانی و رجعت به خویش‌شن خویش ادامه خواهد داشت.

امید است انتشار کتاب حاضر پاسخ‌گوی بخشی از نیازهای علاقه‌مندان و متخصصین علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب سنتی به ویژه پزشکان جوان خلاق و مستعد در گوشه و کنار مهن اسلامی باشد و به یاری خداوند متعال بتواند در تکوین و درخشش توانایی‌های آنان برای پایه‌ریزی شرایط مطلوب‌تری در آینده طب سنتی ایران، نقشی تأثیرگذار بر جای نهد. بی‌شک تهیه و انتشار هر نوشتاری کاری است گسترده که جز از رهگذر تلاش و جدیت جمعی و گروهی میسر نمی‌گردد، از این رو فرصت مغتنمی است که صمیمانه‌ترین سپاس و قدرشناسی خود را از همه سروران و فرهیختگانی که در گردآوری، تدوین، تصحیح، ویرایش و چاپ این مستند کوشا بودند ابراز می‌نماید.

دکتر محمدحسن عصاره

دبیر ستاد توسعه علوم و فناوری گیاهان دارویی و طب ایرانی

کلام استاد: دکتر محمد مهدی اصفهانی	۱۳
مقدمه: دکتر رسول چوپانی / دکتر میثم شیرزاد	۲۳
ربیع بن احمد اخوینی بخاری (قرن ۴)	۳۶
هدایة المتعلمین	۳۶
حکیم میسری (قرن ۴)	۳۹
دانشنامه حکیم میسری	۳۹
ابومنصور موفق بن علی هروی (قرن ۴)	۴۰
الابنية عن حقایق الادوية	۴۰
شیخ الرئيس ابوعلی سینا (قرن ۵-۴)	۴۳
رگ شناسی یا رساله در نبض	۴۳
ابن بطلان (قرن ۵)	۴۵
تقویم الصحة	۴۵
سید اسماعیل جرجانی (قرن ۶-۵)	۴۷
ذخیره خوارزمشاهی	۴۷
الاغراض الطبیة	۴۹
خفی علانی	۵۳
خواجه نصیرالدین طوسی (قرن ۷)	۵۵
تنسوخنامه	۵۵
ابن الیاس (قرن ۸-۷)	۵۷
رساله غیائیه	۵۷

منصور بن احمد شیرازی (قرن ۸)	۶۰
تشریح منصوری	۶۰
کفایه منصوری	۶۲
حاجی دین العطار (قرن ۸)	۶۴
اختیار الابدعی	۶۴
بیاض الدوله رازی (قرن ۹-۱۰)	۶۷
خلاصه تجارب	۶۷
محمد مؤمن تنکابنی (قرن ۹-۱۰)	۷۰
تحفه حکیم مؤمن	۷۰
محمد بن محمد عبداللہ (قرن ۱۰)	۷۲
تحفه خانی	۷۲
حکیم یوسفی هروی (قرن ۱۰)	۷۴
طب یوسفی	۷۴
دلائل النبض هروی	۷۹
حکیم شفایی (قرن ۱۱-۱۰)	۸۲
قرابادین شفایی	۸۲
عماد الدین محمود (قرن ۱۱-۱۰)	۸۴
رساله افیونیه	۸۶
ابن جزله (قرن ۵، ترجمه قرن ۱۱)	۸۹
تقویم الابدان	۸۹
نور الدین محمد شیرازی (قرن ۱۱)	۹۲
الفاظ الادویه	۹۲
میزان الادویه	۹۴
عبدالکریم قزوینی (قرن ۱۲)	۹۷
رساله حفظ الصحة قزوینی	۹۷
حکیم ارزانی (قرن ۱۲)	۱۰۰
میزان الطب	۱۰۰
مفرح القلوب	۱۰۲
قرابادین قادری	۱۰۴
مجربات اکبری	۱۰۶

سید محمد حسین علوی عقیلی خراسانی (قرن ۱۲)	۱۰۸
خلاصة الحکمة	۱۰۸
مخزن الادوية	۱۱۱
معالم عقیلی	۱۱۴
معلم کاشانی (قرن ۱۲)	۱۱۸
طب الملاج فی الطب	۱۱۸
حکیم احمد الله خان دهلوی (قرن ۱۳)	۱۲۰
تفریح القلب	۱۲۰
ملک الاطباء گیلانی (قرن ۱۳)	۱۲۲
حفظ الصحة ناصری	۱۲۲
حکیم سید بن حسن بن سید مهدی حسن (قرن ۱۳)	۱۲۵
ترباق کبیر	۱۲۵
حکیم میرزا احمد تنکابنی (قرن ۱۳)	۱۲۹
مطلب السؤال	۱۲۹
رساله براء الساعة	۱۳۰
حکیم اعظم خان (قرن ۱۳)	۱۳۲
اکسیر اعظم	۱۳۲
حاجی بابا شیرازی (قرن ۱۳)	۱۳۶
تسهیل العلاج	۱۳۶
حکیم شمس الدین احمد (قرن ۱۳)	۱۳۸
خزائن الملوك	۱۳۸
دکتر میرزا علی خان ناصر الحکما (قرن ۱۴-۱۳)	۱۴۱
حفظ صحت	۱۴۱
حکیم لطیف قزوینی (قرن ۱۴-۱۳)	۱۴۴
فوائد الطفیة	۱۴۴
میرزا حسین خان دکتر (قرن ۱۴)	۱۴۶
مفتاح الادوية ناصری	۱۴۶
اعتماد الاطباء (قرن ۱۴)	۱۵۰
مقامع الرشيق لمنکری طب العتیق	۱۵۰
نمونه های تصویری	
فهرست منابع	
واژه نامه	